

Чуприна О.О., Чуприна О.А.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Джерела інвестицій в створення та нарощування інтелектуального капіталу підприємств

Інтелектуальний капітал підприємства може створюватися та нарощуватися двома шляхами: через діяльність в межах самого підприємства або через залучення інтелектуального капіталу, попередньо створеного за його межами. Тому, розглядаючи в цьому контексті питання фінансування, слід виокремлювати інвестиції в інтелектуальний капітал (якщо його створення чи нарощування відбувається на самому підприємстві) та інвестування інтелектуального капіталу (якщо відбувається його залучення). У будь-якому випадку при здійсненні інвестицій в проекти, пов'язані з інтелектуальним капіталом, одним із провідних є питання про джерела фінансування відповідних процесів.

Джерелами фінансування проектів зі створення або нарощування інтелектуального капіталу можуть виступати власні, залучені, позичкові кошти, а також їх комбінації. Переважна більшість джерел широко застосовуються при фінансуванні будь-яких інвестиційних проектів. Однак є й такі, що мають особливе значення саме у сфері впровадження інновацій. Це венчурне фінансування та податковий інвестиційний кредит.

Венчурні фірми – фірми, що займаються високоризиковою діяльністю з розробки та впровадження продуктів або технологій, пов'язаних з базисними інноваціями. Це переважно малі підприємства, які можна поділити на дві групи: незалежні інноваційні підприємства, які використовують залучені кошти інших суб'єктів господарювання; малі підприємства, створені великими корпораціями з метою мінімізації ризиків при реалізації інноваційних проектів. Таким чином, за рахунок венчурного фінансування інноваційне підприємство отримує на

безвідсотковій та на безповоротній основі кошти, необхідні для інноваційної діяльності, а інвестор стає його співвласником або власником. Найчастіше це відбувається шляхом передавання інвесторові певної частки акцій інноваційного підприємства.

Інвесторами венчурного капіталу можуть бути: фінансово-кредитні установи: венчурні фонди, інвестиційні фонди та компанії, банки, страхові компанії тощо; нефінансові організації, у тому числі великі корпорації; державні установи; іноземні економічні суб'єкти.

Податковий інвестиційний кредит слід розглядати як особливе джерело фінансування проектів, пов'язаних з інтелектуальним капіталом. Адже у світовій практиці подібну можливість зазвичай отримують підприємства, задіяні у пріоритетних сферах розвитку національних економік, в першу чергу такі, що займаються розробкою чи впровадженням інновацій.

Інвестиційний податковий кредит розглядається як можливість, що надається суб'єкту господарювання, протягом певного терміну і в певних розмірах зменшити свої податкові платежі з подальшою поетапною сплатою сум кредиту та нарахованих відсотків. Найчастіше інвестиційний податковий кредит стосується оподаткування прибутку, хоча може застосовуватися і щодо інших податків і зборів.

Головною перевагою цієї форми державної підтримки є те, що підприємство для свого розвитку застосовує власні кошти, не вимиваючи дефіцитні вільні кредитні ресурси з ринку та не зменшуючи обсяг альтернативних інвестицій. Від використання інвестиційного податкового кредиту вирають як інноваційні підприємства (отримують можливість використовувати дешеві кредитні ресурси без застав та гарантій), так і держава (через певний термін сума несплаченого податку має бути повернена з відсотками, до того ж в майбутніх періодах суми податку на прибуток мають зрости через розширення масштабів діяльності підприємств, що отримували пільгу) та суспільство у цілому (зростання обсягів інвестицій, у тому числі в інноваційні проекти; зростання обсягів виробництва та споживання,

підвищення заробітних плат тощо). Незважаючи на всі переваги цього джерела фінансування інноваційних проектів, в Україні воно не отримало розповсюдження.

Серед форм державної підтримки інновацій важливу роль відіграють бюджетні інвестиційні асигнування, спрощення процесів реєстрації економічних суб'єктів, які здійснюють інвестиції в інтелектуальний капітал, надання їм пільг при кредитуванні або оподаткуванні, спрощення процедур, пов'язаних з захистом їх прав на об'єкти інтелектуальної власності, надання безкоштовних консультацій з економічних та правових питань, подальше розширення та вдосконалення інноваційної інфраструктури тощо.

У сучасній Україні, незважаючи на наявний арсенал методів підтримки інновацій, діяльність держави в цій сфері має незначні масштаби та низьку ефективність. Одна з головних причин цієї ситуації полягає в тому, що інвестиції в інновації поступаються інвестиціям у владу і за термінами окупності, і за ступенем ризику, а часто і за рівнем прибутковості. Тому тільки докорінна зміна базису – інституціональної системи – дозволить збільшити обсяги інвестицій в інновації та реформувати економіку країни. Заходи державного стимулювання та підтримки інновацій, незважаючи на свою важливість та необхідність, є лише надбудовою. Без трансформації базису будь-які спроби вдосконалити систему державної підтримки інновацій, будь-які витрати на НДДКР не зможуть вивести країну на принципово новий шлях – шлях інноваційної розвитку.